

Юсупова Катерина Олександрівна,
аспірант кафедри криміналістики та судової
медицини Національної академії внутрішніх
справ

ВЗАЄМОДІЯ ЗАХИСНИКА ЗІ СЛІДЧИМ У ТИПОВИХ СИТУАЦІЯХ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНЬОГО ПІДОЗРЮВАНОГО

Взаємодію можна охарактеризувати як спільну діяльність двох і більше суб'єктів, спрямовану на досягнення єдиної мети. Єдина спільна мета не може бути досягнута без виконання певних завдань, що постають перед кожним суб'єктом. Взаємодія стає ефективною лише тоді, коли досягнення спільної мети вимагає використання засобів і можливостей, якими володіють різні служби, підрозділи і коли кожний суб'єкт окремо не може досягти цієї мети лише власними силами. Суттєвою ознакою взаємодії є відсутність стосунків влади-підпорядкування, тобто суб'єкти спільної діяльності рівні у процесуальних можливостях, не підпорядковуються один одному [1, с. 58–59.].

З метою досягнення завдань кримінального провадження, визначених у ст. 2 КПК України, під час розслідування кримінальних правопорушень слідчий взаємодіє з різними органами і уповноваженими особами, в тому числі й захисником підозрюваного.

Нині значна кількість кримінальних правопорушень в Україні вчиняється неповнолітніми особами. Як зазначають І. М. Білоус та Д. А. Журавська, досить велику частку від загального рівня злочинності в нашої державі наразі становить вчинення злочинів неповнолітніми, незважаючи на те, що злочинність дорослих все ж таки переважає у відсотковому співвідношенні. Така ситуація зумовлена тим, що в Україні сьогодні існує чимало негативних соціальних процесів, руйнуються усталені суспільні інституції роботи з підлітками, що своєю чергою призводить до стабільно високих показників вчинення різноманітних злочинів неповнолітніми. Судова практика свідчить про не досить високу результативність розслідування злочинів, вчинених неповнолітніми або за їх участю [2, с. 662].

Відповідно до норм КПК України у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх участь захисника є обов'язковою.

У досудовому розслідуванні з моменту надання слідчому (прокурору, слідчому судді) документів, які підтверджують повноваження захисника, він користується процесуальними правами підозрюваного, захист якого він здійснює, у тому числі, правом брати участь у проведенні слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, під час проведення яких застосовувати з додержанням вимог КПК технічні засоби, ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дій, які заносяться до

протоколу, при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь (ч. 4 ст. 46, пп. 9, 10, 11 ст. 42 КПК) [3, с. 337].

У ч. 5 ст. 46 КПК України зазначено, що захисник має право брати участь у проведенні допиту та інших процесуальних діях, що проводяться за участю підозрюваного.

Взаємодія слідчого і захисника під час допиту неповнолітнього підозрюваного характеризується тим, що з одного боку адвокат надає правову допомогу підзахисному, а з іншого – забезпечує додержання вимог закону щодо порядку проведення слідчої дії та підвищує ефективність її результатів, оскільки його активність, кваліфікація та досвід юриста здатні впливати і на поведінку слідчого, який проводить допит, а конструктивні зауваження, клопотання, пропозиції – на тактику проведення слідчої дії, а відтак – і на її результати [3, с. 337].

Реалізація такої взаємодії обумовлюється типовими ситуаціями допиту неповнолітнього підозрюваного.

У криміналістиці склався традиційний підхід до типових ситуацій допиту: 1) повідомлення правдивих показань; 2) добросовісна помилка допитуваного; 3) суперечності у показаннях допитуваного; 4) відмова від давання показань; 5) повідомлення неправдивих показань. При використанні системи тактичних прийомів, спрямованої на встановлення психологічного контакту з допитуваним, можливе виникнення двох видів ситуацій: безконфліктної або конфліктної. Як безконфліктні запропоновані: 1) повідомлення достовірних показань допитуваним; 2) виникнення перекручень у показаннях; 3) виникнення суперечностей у показаннях; 4) неможливість повідомлення певної інформації внаслідок забування окремих моментів. Конфліктні ситуації передбачають наявність двох видів: 1) відмова допитуваного від показань; 2) повідомлення неправди у показаннях [4, с. 339–340].

На підставі цього, ми виокремлюємо такі типові ситуації допиту неповнолітнього підозрюваного, що виникають під час досудового розслідування: безконфліктні; конфліктні з легким суперництвом; конфліктні із суворим суперництвом. Зокрема, при безконфліктній ситуації відбувається співпадіння інтересів слідчого, неповнолітнього і його захисника, повідомляються правдиві показання, підозрюваний зацікавлений у співпраці із слідством; щодо конфліктної ситуації з легким суперництвом – вона має місце при частковому визнанні провини неповнолітнім і виявляється у спробах частково спотворити на свою користь реальні обставини події кримінального правопорушення. Суворе суперництво характеризується повним запереченням провини у кримінальному правопорушенні, іноді всупереч здоровому глузду, і виявляється у крайніх, граничних за ступенем впертості формах опору допитуваного процесу доказування у кримінальному провадженні; включаючи відмову від надання показань.

У зазначених ситуаціях допиту важливу роль у налагодженні взаємодії захисника зі слідчим відіграє психологічний компонент. Для досягнення результативності допиту слідчий і захисник підозрюваного мають бути партнерами. Захисник добре знає умови, механізм і можливості розслідування. Саме з урахуванням цих особливостей він здійснює захист інтересів підозрюваного [5, с. 125], будує тактику участі у допиті неповнолітнього підозрюваного. Внаслідок встановленого психологічного контакту адвоката з неповнолітнім та аналізом його позиції щодо повідомленої підозри у вчиненні кримінального правопорушення, можливим стає прогнозування та визначення ситуації допиту (конфліктної чи безконфліктної), а також з'ясування позиції, яку буде займати допитуваний.

Отже, особливості взаємодії захисника і слідчого у типових ситуаціях допиту неповнолітнього підозрюваного, будучи завжди унікальними, неповторними, в той же час містять й однакові ознаки, що робить можливим типізувати шляхи налагодження і реалізації співпраці цих сторін кримінального провадження під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених неповнолітніми.

Список використаних джерел

1. Чичиркін А. О. Поняття і суть взаємодії слідчого з працівниками експертних підрозділів. *Криміналістичний вісник*. 2015. Вип. 1 (23). С. 57–62.
2. Білоус І. М., Журавська Д. А. Особливості проведення допиту неповнолітнього підозрюваного у кримінальному провадженні. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 11. 2021. С. 662–664.
3. Баулін О. В., Лебідь В. І., Матвєєв П. С., Пожидаєва М. А. Адвокатський іспит: підготовчий курс : навч. посіб. ; 6-те вид., доповн. і перероб. Київ : Алерта, 2018. 864 с.
4. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / [В. Ю. Шепітько, А. В. Журавель, В. О. Коновалова та ін.] ; за ред. В. Ю. Шепітька. Харків : Право, 2019. 456 с.
5. Чаплинський К. О. Тактика проведення окремих слідчих дій : монографія. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2006. 308 с.